Дискусія «Фінансова головоломка ЄС: Україна, Польща та майбутнє структурних фондів»

27 травня 2026 року

Дискусія, спільно організована **Warsaw Enterprise Institute (Польща)** та **Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (Україна),** відбулася в межах серії заходів проєкту **«Спільне майбутнє. Польща та Україна на єдиному європейському ринку».** Обговорення було присвячене підготовці України до отримання фінансування зі структурних фондів ЄС та урокам, які вона може винести з польського досвіду реалізації політики згуртованості. Учасники наголосили, що для ефективного залучення коштів ЄС Україні потрібні дієві інституції, децентралізація, підкріплена спроможністю на місцях, власні кошти для співфінансування, цифровізація, контроль за видатками, а також підготовка органів місцевого самоврядування та бізнесу до реалізації проєктів. Дискусія об'єднала представників органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнесу, експертних та аналітичних установ Польщі й України:

1. **Міхал Соболь**, головний спеціаліст Офісу польсько-українського співробітництва у сфері розвитку Міністерства фондів та регіональної політики Польщі;
2. **Платон Соєв**, представник Департаменту регіональної політики та реінтеграції територій Міністерства розвитку громад та територій України;
3. **Данута Совінська**, заступниця директора Департаменту регіональної політики Маршалківського управління Великопольського воєводства в Познані;
4. **Ростислав Томенчук**, експерт Українського інституту міжнародної політики, колишній директор Департаменту координації міжнародної технічної допомоги Секретаріату Кабінету Міністрів України;
5. **Любов Петрова**, начальниця відділу економічного розвитку та міжнародного співробітництва Хотинської міської ради;
6. **Богуслава Рудецька**, незалежна експертка зі структурних фондів.

Модерувала дискусію **Олександра Бетлій**, провідна наукова співробітниця Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. Із вступним словом від Warsaw Enterprise Institute виступив **Лукаш Войдиґа**, директор Центру стратегічних досліджень WEI.

1. Європейські фонди як інструмент відбудови, інтеграції та модернізації України

Дискусію відкрив **Лукаш Войдиґа**, який наголосив, що Україна вже отримує різні форми європейської підтримки, хоча ще не є членом Європейського Союзу. Метою заходу було обговорити, як працюють структурні фонди, як Польща використовувала їхні кошти та що майбутній вступ України до ЄС може означати для бюджету Союзу й нинішніх отримувачів фінансування, зокрема Польщі.

Олександра Бетлій зазначила, що структурні фонди ЄС мають стратегічне значення для України. Країна відбудовується, готується до європейської інтеграції та водночас вивчає механізми, які відіграли важливу роль у модернізації Польщі. Польща розпочала підготовку до

членства в ЄС ще до вступу, а згодом ефективно скористалася можливостями європейських фондів.

Міхал Соболь пояснив, що політика згуртованості є одним з основних інструментів Європейського Союзу для зменшення соціальних, економічних і територіальних диспропорцій. Як він наголосив, ЄС ґрунтується на принципах вільного ринку, але водночас має запобігати ситуаціям, коли сильніші регіони та країни ще більше нарощують свою перевагу. Тому структурні фонди — це не просто форма фінансової допомоги, а механізм збалансування розвитку.

Платон Соєв представив українське бачення підготовки до реалізації політики згуртованості. Він повідомив, що Україна працює над дорожньою картою виконання заходів за розділом 22 переговорів про вступ до ЄС, який охоплює регіональну політику та координацію структурних інструментів. Дорожню карту за розділом 22 мають представити в червні цього року в Києві. Уряд України затвердив Національну програму адаптації законодавства України до права ЄС, яка передбачає 7 цілей і 23 завдання за розділом 22, що мають бути виконані до кінця 2027 року. Європейська комісія визначила 8 контрольних показників для цього розділу. Він наголосив, що кошти слід розподіляти відповідно до реальних потреб конкретних територій, а не лише за централізовано визначеними схемами. Європейські фонди можуть стати інструментом відбудови та модернізації України, але лише за умови їхнього поєднання з інституційною реформою, децентралізацією, стратегічним плануванням і реальною спроможністю органів влади управляти масштабними публічними програмами.

2. Польська модель як важливий досвід, а не готовий шаблон для копіювання

Міхал Соболь окреслив основні принципи роботи структурних фондів: семирічні фінансові періоди, багаторічний бюджет ЄС, регламенти ЄС, угоду про партнерство, національні та регіональні програми, а також принцип спільного управління. Він наголосив, що держава-член не може використовувати отримані кошти довільно. Кожна країна узгоджує з Європейською комісією стратегічні документи, у яких визначаються пріоритети її розвитку. На основі відповідних стратегій і пріоритетів держави-члени планують власні видатки, реалізують проєкти та несуть повну відповідальність за належне використання коштів.

Данута Совінська пояснила цей процес із регіональної перспективи. Вона нагадала, що перший фінансовий період після вступу Польщі до ЄС залишався значною мірою централізованим, проте в наступні роки роль воєводств суттєво зросла. Для Великопольщі це стало переломним моментом, адже регіони краще за центральну владу знають власні потреби, бар'єри розвитку та місцевий потенціал. Європейські структурні фонди дали змогу інвестувати в транспорт, охорону здоров'я, освіту, підприємництво, соціальні проєкти та місцевий розвиток. Сьогодні Великопольща посідає третє місце серед польських регіонів за економічними показниками: ВВП на душу населення становить приблизно 102 тис. злотих, рівень безробіття — менш як 2%, а на кожну тисячу жителів припадає близько 105 зареєстрованих підприємств. Ці результати наочно демонструють, чого можна досягти, поєднуючи регіональну автономію, чіткі процедури та послідовні інвестиції в інфраструктуру.

Водночас **Ростислав Томенчук** застеріг від механічного копіювання польської моделі. Він звернув увагу на те, що Польща не будувала все з нуля, а використовувала наявні інституції, адаптуючи їх до європейських вимог. Для України це означає необхідність реалістично оцінити власні інституційні ресурси: що вже працює, що потребує змін, а що потрібно створювати заново.

Платон Соєв також зазначив, що польська модель є важливим орієнтиром для України, зокрема з огляду на подібність адміністративно-територіального устрою. Водночас він наголосив, що її потрібно адаптувати до українських реалій: війни, відбудови, децентралізації, нерівномірності руйнувань, обмежених фінансових ресурсів і різноманітних потреб органів місцевого самоврядування. Польща може стати для України цінним джерелом досвіду, проте Україна має створити власну систему реалізації політики згуртованості — з опорою на польський досвід, але з урахуванням свого державного устрою та умов війни.

3. Інституційна архітектура: чіткий розподіл відповідальності

Міхал Соболь пояснив, що Європейський Союз не нав'язує всім країнам єдиної детально визначеної інституційної моделі управління структурними фондами. У різних країнах функції, пов'язані з фондами, можуть виконувати міністерства, агенції чи інші адміністративні органи. Вирішальними є чіткий розподіл ролей та ефективна робота системи. У польській моделі ключову координаційну роль відіграє Міністерство фондів та регіональної політики. Воно відповідає за узгодженість усієї системи, координацію виконання угоди про партнерство, переговори з Європейською комісією, тлумачення правил, моніторинг програм і підтримку органів управління. Поряд із ним діють органи управління, проміжні органи, органи реалізації та аудиту. Особливо важливо, щоб орган аудиту був функціонально незалежним від органів управління.

Данута Совінська доповнила цю думку, зазначивши, що на регіональному рівні така модель передбачає дуже високий рівень відповідальності органів самоврядування воєводств. Як органи управління вони не лише розподіляють кошти, а й відповідають за відбір проєктів, нагляд, перевірку та підтвердження витрат, а також усунення порушень. Отже, децентралізація фінансування означає не просто передачу грошей на нижчий рівень, а й потребує підвищення професійної спроможності регіональних органів влади.

Ростислав Томенчук зазначив, що створення нових інституцій не має бути самоціллю. Україні слід насамперед чітко визначити повноваження окремих установ та їхню роль у загальній системі, а вже потім вирішувати, які європейські програми вони мають адмініструвати.

4. Децентралізація та місцеве самоврядування: кошти мають надходити на регіональний і місцевий рівні

Децентралізація посіла важливе місце в дискусії. **Платон Соєв** наголосив, що Україна прагне застосовувати територіальний підхід, за якого європейська підтримка спрямовуватиметься на основі реальної оцінки потреб конкретних регіонів. Це особливо важливо в умовах війни, оскільки ситуація на різних територіях суттєво відрізняється. Прифронтові території мають одні потреби, західні регіони стикаються з іншими викликами, великі міста потребують окремих форм підтримки, а громади, які прийняли внутрішньо переміщених осіб, мають власні пріоритети.

Водночас **Ростислав Томенчук** зазначив, що справжня децентралізація не може обмежуватися деклараціями. Якщо Україна створить лише кілька національних програм, а регіони тільки виконуватимуть рішення центру, говорити про повноцінний територіальний підхід буде складно. На його думку, одним із найважливіших елементів польського досвіду були регіональні програми, окремі фінансові асигнування для воєводств і можливість управляти коштами якомога ближче до місцевих потреб. Він також звернув увагу на те, що за чотири роки перебування у статусі країни-кандидата Україна не внесла змін до базового закону про засади регіональної політики, а принцип партнерства значною мірою залишається на папері. Він

застеріг, що централізація реалізації програм через єдину національну платформу створює ризик відтворення пострадянської логіки розподілу субвенцій замість побудови справжньої багаторівневої системи.

Любов Петрова висвітлила практичний вимір цього підходу на прикладі участі Хотинської громади в міжнародних проєктах, зокрема в межах програм Interreg, URBACT та «Горизонт Європа». Органи місцевого самоврядування вже вчаться працювати з європейськими проєктними механізмами. Водночас вони стикаються з кадровими, процедурними, мовними та фінансовими бар'єрами. Місцева влада має вміти підготувати проєкт, знайти партнерів, забезпечити власний внесок, вести звітність і звітувати про використання коштів.

Данута Совінська наголосила, що регіони можуть ефективно управляти коштами лише за наявності необхідних навичок і компетенцій, процедур та підзвітності. Просто передати гроші на нижчий рівень недостатньо. Потрібні також системи відбору проєктів, контролю, моніторингу результатів і реагування на порушення. Тому Україна має готуватися до освоєння європейських коштів не лише на рівні міністерств, а насамперед на місцевому рівні, адже саме органи місцевого самоврядування на практиці відповідатимуть за значну частину інфраструктурних, соціальних, екологічних проєктів і проєктів розвитку.

5. Власний внесок і спроможність освоювати кошти: фінансування ЄС недостатньо без внутрішніх ресурсів

Однією з найбільш практичних тем дискусії стало питання власного внеску. Платон Соєв зазначив, що в умовах війни українським органам місцевого самоврядування може бути дуже складно співфінансувати інвестиційні проєкти. Саме тому Україна розглядає можливість реформування Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), який у майбутньому міг би підтримувати регіони, зокрема допомагати їм забезпечувати власний фінансовий внесок. Було прямо зазначено, що нинішній бюджет ДФРР на 2026 рік у розмірі 2 млрд грн є недостатнім з огляду на масштаб майбутніх потреб у відбудові та розвитку.

Данута Совінська показала, як у Польщі розмір власного внеску змінювався разом із розвитком окремих регіонів. Що заможнішим ставав регіон, то вищою мала бути його частка співфінансування. На практиці це означало розвиток поворотних фінансових інструментів, позик, револьверних фондів і складніших моделей фінансування інвестицій.

Любов Петрова представила цю проблему з погляду українських громад. Навіть коли з'являється приваблива програма, громаді потрібно передбачити кошти у своєму бюджеті, переконати депутатів місцевої ради, знайти компетентних працівників і взяти на себе відповідальність за реалізацію проєкту. Отже, власний внесок — це не лише фінансова категорія, а й політичний, адміністративний та організаційний бар'єр.

Богуслава Рудецька також порушила це питання, зазначивши, що для якісної підготовки проєкту потрібна не лише ідея, а й організаційне забезпечення, персонал, процедури, спроможність вести бухгалтерський облік і звітність, а також кошти на непрямі витрати. Це стосується як органів місцевого самоврядування, так і підприємців. Україна не повинна оцінювати свою готовність лише за обсягом потенційного фінансування ЄС. Вирішальною буде реальна спроможність освоювати кошти: підготувати проєкт, забезпечити власний внесок, виконати процедури, підтвердити витрати та зберегти результати після завершення фінансування.

6. Цифровізація, аудит і контроль: умова довіри до системи

Важливою темою дискусії стала прозорість системи. **Данута Совінська** наголосила на необхідності цифровізації всього процесу використання коштів фондів. Електронні заявки, листування, цифрові підписи, платіжні запити, перевірки та аудиторський слід дають змогу ефективніше відстежувати реалізацію проєктів, обмежувати можливості для довільних рішень і полегшувати роботу аудиторів. Отже, цифровізація — це не просто технічне доповнення, а елемент захищеності системи.

Міхал Соболь також звернув увагу на важливість незалежного аудиту. У польській моделі орган аудиту має бути функціонально незалежним від органів управління. Його завдання — перевіряти, чи належно працює система управління та контролю, чи є видатки законними та чи виникають системні помилки.

Богуслава Рудецька доповнила обговорення практичним поглядом, зазначивши, що система має бути достатньо надійною, щоб захищати кошти від зловживань, корупції та фіктивних проєктів. Водночас вона не повинна бути настільки бюрократизованою, щоб відштовхувати доброчесних отримувачів фінансування та блокувати цінні ініціативи. Надмірна кількість процедур не завжди посилює захищеність і часто призводить до формалізму.

7. Бізнес і місцеве самоврядування як майбутні отримувачі фінансування: потреба в компетенціях, кадрах і підготовці проєктів

Під час дискусії було наголошено, що майбутні отримувачі коштів європейських структурних фондів в Україні мають починати підготовку вже зараз. Богуслава Рудецька зазначила, що в Польщі європейські фонди відіграли дуже важливу роль у модернізації підприємств, підтримці інвестицій, інновацій, цифровізації, роботизації, досліджень і розробок. У майбутньому Україна може отримати подібний імпульс, проте підприємцям потрібно опанувати правила подання заявок, обліку та підтвердження витрат, а також виконання формальних вимог.

Міхал Соболь нагадав, що політика згуртованості охоплює не лише інфраструктуру, а й інвестиції в людей. Для України це буде особливо важливо в контексті відновлення ринку праці, повернення біженців, інтеграції внутрішньо переміщених осіб і приведення кваліфікацій у відповідність до потреб економіки.

Любов Петрова пояснила, що брак компетенцій може стати одним з основних бар'єрів на місцевому рівні. Громадам потрібні фахівці, які володіють англійською мовою, знають грантові процедури, правила звітності та принципи міжнародної співпраці. Іноді навіть одна висококваліфікована людина може суттєво підвищити спроможність громади брати участь у європейських проєктах.

Данута Совінська, своєю чергою, наголосила, що підвищення професійної спроможності регіональних і місцевих органів влади — це тривалий процес. Регіони мають навчитися не лише готувати проєкти, а й відбирати їх, здійснювати моніторинг, контроль та оцінювання, а також брати на себе відповідальність за результати. Ефективність європейських фондів значною мірою залежить від спроможності та підготовленості отримувачів фінансування: органів місцевого самоврядування, підприємств, громадських організацій, університетів і публічних установ. Тому підготовка до реалізації політики згуртованості має охоплювати всю екосистему, а не лише центральні органи влади.

8. Польща та Україна про майбутній бюджет ЄС: спільний порядок денний у сфері політики згуртованості

У заключній частині дискусії було порушено питання майбутнього місця України в бюджеті Європейського Союзу. У вступному слові **Лукаш Войдиґа** зазначив, що вступ України матиме значення не лише для неї самої, а й для нинішніх отримувачів коштів ЄС, зокрема Польщі. Приєднання великої країни з величезними потребами розвитку вплине на фінансовий і політичний баланс у всьому ЄС.

Міхал Соболь зазначив, що після вступу Україна стане закономірним отримувачем фінансування, а отже — потенційним союзником Польщі у відстоюванні сильної політики згуртованості. Польща та Україна можуть мати спільний інтерес у збереженні високого рівня фінансування регіонального розвитку, інфраструктури, соціальних інвестицій, відбудови та зменшення територіальних диспропорцій.

Платон Соєв зазначив, що Україна поки не має чіткого уявлення про обсяги фінансування зі структурних фондів, оскільки вони залежатимуть від багатьох чинників, зокрема чисельності населення та ситуації в регіонах. Однак уже зрозуміло, що йдеться про потенційно дуже значні кошти. Під час дискусії прозвучала попередня оцінка в 90–100 млрд євро, що приблизно відповідає нинішньому обсягу фінансування Польщі. Водночас точні суми залежатимуть від стабільних даних про населення та регіони, яких наразі немає. Такий масштаб фінансування робить належну підготовку ще більш необхідною. Польща та Україна вже зараз мають формувати спільний порядок денний щодо майбутнього політики згуртованості, який може стати основою довгострокового партнерства.

Основні висновки та рекомендації

Дискусія показала, що структурні фонди ЄС можуть стати одним із найважливіших інструментів відбудови та модернізації України. Проте ефективність їхнього використання залежатиме не лише від обсягів майбутнього фінансування, а передусім від якості інституцій, рівня децентралізації, компетенцій органів влади, підготовленості отримувачів коштів і стійкості системи до бюрократії, помилок та корупції.

За підсумками обговорення сформульовано такі рекомендації:

1. **Побудувати чітку інституційну систему реалізації політики згуртованості в Україні.** Україні слід точно визначити ролі установ, які виконуватимуть координаційні, управлінські, посередницькі, виконавчі та аудиторські функції під час залучення й використання фінансування зі структурних фондів ЄС.

2. **Не копіювати польську модель механічно.** Польща може бути важливим орієнтиром для України, проте українська система має відповідати реаліям війни, відбудови, децентралізації та територіального різноманіття.

3. **Посилити регіональний і місцевий виміри.** Україна має прагнути до створення повноцінних регіональних програм і ширшого залучення органів місцевого самоврядування до визначення потреб та підготовки проєктів.

4. **Розвивати принцип партнерства із заінтересованими сторонами.** Партнерство не повинно обмежуватися формальними консультаціями. Органи місцевого самоврядування, організації громадянського суспільства, підприємці, експерти та університети мають брати участь в оцінюванні потреб, розробленні програм, моніторингу й оцінюванні результатів.

5. **Упорядкувати та узгодити наявні національні, регіональні й місцеві стратегії та пов'язати їх із переговорами про вступ до ЄС.** Україні слід скоротити кількість неузгоджених стратегічних документів і встановити чітку ієрархію цілей розвитку — від національного до регіонального та місцевого рівнів. Надалі ці стратегії мають стати основою для впевненого відстоювання позицій у переговорах із Європейською комісією, щоб майбутні програми, фінансовані зі структурних фондів, відображали не лише загальні пріоритети ЄС, а й реальні потреби та інтереси України.

6. **Створити механізми фінансування власного внеску й управління проєктами.** Без підтримки співфінансування багато органів місцевого самоврядування не зможуть реалізовувати європейські проєкти. Інституційна модель, що розробляється, також має передбачати фінансування адміністративного супроводу, навчання, моніторингу, комунікації, контролю та оцінювання.

7. **Інвестувати в кадри місцевих і регіональних органів влади.** Органам місцевого самоврядування потрібні працівники, які вільно володіють іноземними мовами, знають процедури ЄС і мають навички управління проєктами, підготовки звітності, аудиту та публічних закупівель.

8. **Запровадити повну цифровізацію процедур.** Електронні заявки, цифрові підписи, листування, платіжні запити та аудиторський слід мають бути стандартом від самого початку розбудови системи.

9. **Уникати надмірної бюрократії.** Процедури, що створюються, мають захищати публічні кошти, але не повинні блокувати цінні проєкти чи відштовхувати доброчесних отримувачів фінансування.

10. **Посилити антикорупційну систему та систему аудиту.** Україні потрібні незалежний аудит, прозорі критерії відбору проєктів, система виявлення порушень і чітко визначена відповідальність органів управління.

11. **Готувати підприємців до використання коштів фондів.** Український бізнес уже зараз має розвивати компетенції у сфері європейських проєктів, обліку та підтвердження витрат, інновацій, цифровізації, зелених закупівель і дотримання горизонтальних принципів.

12. **Формувати спільний польсько-український порядок денний у сфері політики згуртованості.** Після вступу Україна може стати природним союзником Польщі у відстоюванні сильної політики згуртованості. Уже зараз варто готувати спільні позиції щодо регіонів, інфраструктури, відбудови та транскордонного співробітництва. Наслідки вступу України для нинішніх отримувачів фінансування слід пояснювати відкрито. Майбутнє членство України може змінити розподіл коштів у бюджеті ЄС. Тому потрібна дискусія всередині ЄС, що спиратиметься на дані, а не на страхи, міфи та політичні спрощення.